Museumsforeningen for Læsø

Læsø Museum

1985

Museumsforeningen for Læsø

Læsø Museum

1985

INDHOLD

Michael Teisen:
Læsø Museum 1985 3

Kay Johannsen:
Museumsforeningen for Læsø 1985 6

Fritze Lindahl:
Et sølvbælte fra Læsø 7

Guri Møller Kristensen:
Andelsselskabet Læsø Frysehus 10

Kirsten Larsen:
Et pionerarbejde: 13

Jens Morten Hansen:
Et forhistorisk jordskælv 17

Ernst Jensen:
Wolle Bak 24

Gertrud Bergh & Bodil Busk Laursen:
Folkelige broderier på Læsø: 29

Kay Johannsen:
Læsø litteratur 1985 31

Læsø Museum 32

Museumsforeningen for Læsø 33

Kortet på forsiden 34

Udgivelse:
Museumsforeningen
for Læsø og
Læsø Museum.
ISBN 87-88683-05-2

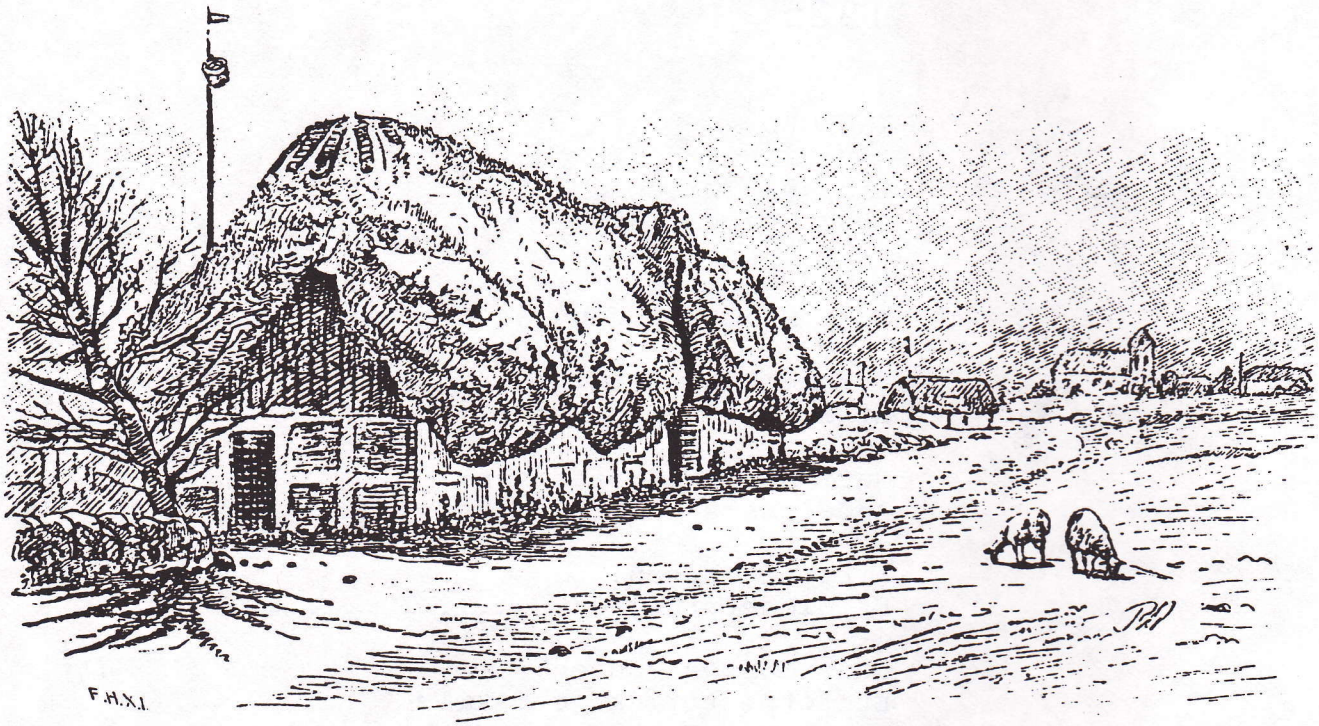

R. Bissen: Hus i Byrum.

Læsø Museum 1985

statsanerkendelse

I 1985 skete store ændringer for Læsø Museum, idet målet for Museumsforeningens arbejde gennem en del år og formålet for "Projekt Læsø Museum" lykkedes: Læsø Museum blev et statsanerkendt museum pr. 1.1.1985, hvis arbejdsgrundlag fremover bliver den til enhver tid gældende museumslovgivning og museets egne vedtægter, som godkendtes af Statens Museums Nævn med formålsparagraffen: "Læsø Museum er en selvejende institution, der har såvel museumsfunktion som arkivfunktion. Museet har til formål at indsamle, bevare og formidle genstande og oplysninger om øens natur- og kulturhistorie, og herunder i sit daglige virke arbejde på at udbrede forståelsen for Læsøs natur og historie blandt øens indbyggere. Museets virkeområde er Læsø."

Museet har i denne grundlæggende fase ikke foretaget større systematiske indsamlinger, men i forbindelse med andre aktiviteter er der afleveret mange genstande til museet. At nævne dem alle vil føre for vidt her. Alle giverne skal her takkes for deres velvilje overfor museet, uden hvilken museets samlinger ikke kunne udvides og afrundes indenfor de forskellige emnegrupper.

bjærgetang

Blandt større afleveringer og særlige genstande kan nævnes: En stor samlet aflevering af husholdnings-, landbrugs- og søfartsartikler, alt brugt i én families husholdning. Et par fine stofbrudesko fra 1868. En samlet aflevering af smedeværktøj fra Byrum smedje. Bjærgetænger og stentænger brugt ved bjærgning fra strandede skibe. En velbevaret karakteristisk læsøspade har museet knap haft, førend et fint, velbevaret eksemplar blev skænket i år.

Museets økonomiske situation vil normalt for-

erhvervelser og undersøgelser

hindre erhvervelser af blot begrænset omfang. Men da man fik underretning om, at en gammel lås fra Hals Kirke skulle sælges på Bruun-Rasmussens auktioner, lykkedes det at skaffe midler til købet. Derfor kunne Læsø Museum erhverve, en stor velbevaret taskelås. Nøglen til låsen fulgte endda med, og låsen virker på trods af sin alder. Ved et kirkesyn i 1710 nævnes blandt Hals Kirkes inventar: "--- en kiste med messeklæder med lås for ---" Muligvis er det denne lås museet har erhvervet.

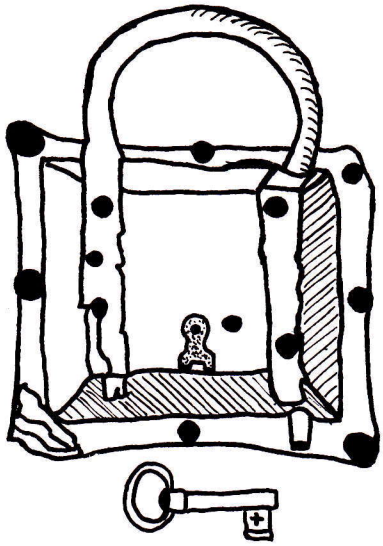

taskelåsen fra Hals Kirke

I forbindelse med vedligeholdelse og restaurering på Museumsgården er der udført undersøgelser i bryggers, køkken, aftægtskøkken og tømrerstue, hvor det viste sig, at de noget slørede konturer omkring ildsteder og murdekorationer skyldtes mange års overkalkninger, ovenpå hvilke der endda er sket yderligere oppudsninger. De fleste steder har man ført udseendet tilbage til det oprindelige, hvilket især kan ses på gruekedlen, der nu har sin oprindelige afrundede form. Køkkenet har fra starten og gennem mange år været gulkalket. Den hvide kalk er dog bibeholdt.

Flere fremmede museers samlinger er gennemgået for at undersøge, hvilket Læsø-materiale de opbevarer. Fotokopier af disse museers oplysninger er så vidt muligt taget, således at disse oplysninger er tilgængelige på Læsø Museum.

lokalhistorisk arkiv

På lokalhistorisk arkiv er en del protokoller og andre arkivalier afleveret. Mange fotografier er skænket til arkivets fotosamling som gave eller lånt til affotografering, således at museet bedre kan dokumentere livet på Læsø gennem gamle fotografier. 2 store lysbilledserier er også blevet affotograferet.

konservering

Museets konserveringsværksted arbejder løbende med konservering af museets samlinger, hvoraf størstedelen kan ordnes på eget værk-

sted under tilsyn af amtskonservator Hanz Nystrøm. Nogle materialer som tekstil, bemalet træ, billeder og fotos kræver dog særlig ekspertise, som kun opnås ved at få en konservator på gæsteophold.

stubmøllen

Stubmøllen ved Museumsgården er adskilt for blive restaureret og flyttet NV for gården. Der er udgravet, funderet og en ny møllepal lavet. En ny møllestub er udført i egetræ efter den gamle.

udstillinger

Hele udstillingen i Fiskeri- og søfartsmuseet i Vesterø blev nyopsat, således at de forskellige former for fiskeri, skibsbygning, redningsvæsen, søfart, navigatørens arbejde, matrosens arbejde kunne ses. Udstillingen er atter nedtaget pgr. af forestående forbedringer af bygningen.

I forbindelse med 40-årsjubilæet for Danmarks befrielse 5.maj 1945 arrangerede Læsø Museum en plancheudstilling, der vistes på Centralskolen og i Byrum Brugs. I forbindelse med denne udstilling lykkedes det at identificere et hjælmmærke på en engelsk hjælm,"tinhat", i museets samlinger fra krigen. Mærket viste sig mærkværdigvis at være amerikansk: US 27th division. Mærket viser stjernebilledet Orion, og symboliserer bogstaverne N og Y, da divisionens leder under 1. verdenskrig var general J.F.O. O'Ryan, og dens hjemsted New York. Dette spørgsmål måtte helt til England for at løses.

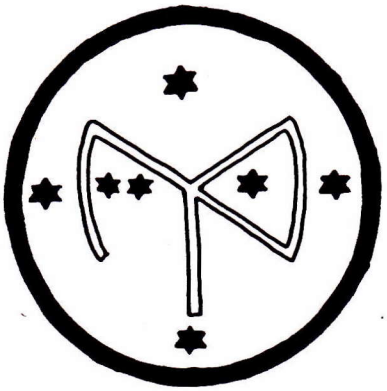

hjælmmærke

Gennem museets udadvendte aktiviteter og museets undersøgelser og personalets deltagelse i museumsfaglige møder, -kurser og foredragsvirksomhed og ved at skabe bedre bevaringsforhold for museumsgenstandene i udstillinger magasin og ved konservering, søger Læsø Museum at opbygge et velfungerende lokalmuseum til gavn for alle på Læsø.

Michael Teisen

Museumsforeningen for Læsø 1985

Interessen for museumssagen og Læsøs historie er stadig stor. Foreningen har i dag 260 medlemmer, og de mange henvendelser til bestyrelsen viser, at man nu for alvor har lært at bruge os og museet på den rigtige måde.

Der har i 1985 været afholdt 6 arrangementer:

arrangementer

7. feb.: "Læsøfærgen gennem tiderne" med matros Chr. Boisen, matros Ernst Jensen og kaptajn Poul Kjærgård som foredragsholdere. De ca. 140 tilhørere var ved at sprænge rammerne på Carlsens Hotel.

21. mar.: Generalforsamling med lysbilledforedrag om de gamle tanggårde og tangtagenes historie.

kalkmaleri i Vesterø Sdr. Kirke

29.jun.: Sammen med Læsø Folkedansere arrangeredes der opvisning ved Hjemstavnsgården.

28. sep.: "Udflugt til Læsøs middelalder". I strålende smukt sensommervejr besøgte man Sdr. Kirke, havedigerne ved Bogøgård og kaptajn Ove Mathisens saltsyderi på Færøn.

10. okt.: Møde i lokalhistorisk Arkiv med ældre medborgere, hvor man ivrigt studerede og kommenterede de gamle Læsøbilleder.

5. dec.: Museumsinspektør Michael Teisen holdt foredrag om "Strandinger og forlis i de danske farvande".

publikationsfond

Museumsforeningens "Publikations- og støttefond" har i år modtaget en storslået donation fra Læsø Handelsstandsforening ved at medlemmerne købmændene Arthur Kristiansen, Verner Christensen og Theodor Zeuthen opløste handelstandens understøttelsesfond og overrakte os 40.000 kr. Af fondens midler har Museumsforeningen i sin egenskab af støtteforening for museet i 1985 indkøbt en båndoptager til Læsø Museum. - Som en ny aktivitet er foreningen begyndt at forhandle bøger om Læsø med medlemsrabat.

Kay Johannsen.

Et sølvbælte fra Læsø

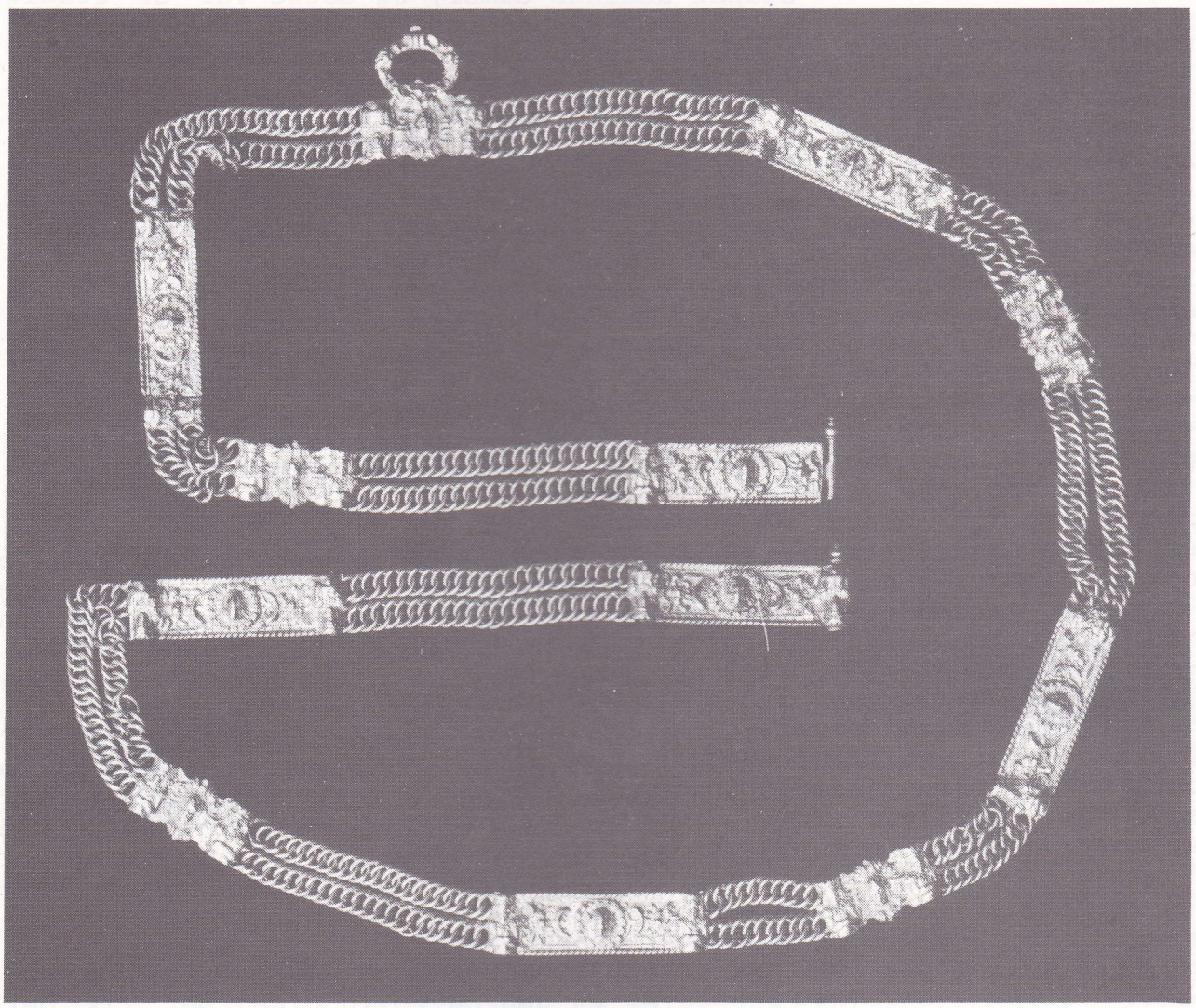

sølvbælternes historie

I middelalderen gik kvinder med bælte. Deres dragt var syet af lange stykker stof, der gik ud i et fra skulder til fod. For at varme skulle den helst holdes sammen i livet af et bælte. Dette kunne være af læder eller vævet

uld med et spænde af kobber, messing eller sølv og være beslået med ringe af samme metal. I 1400-årene kom sølvbælter på mode blandt adelens damer, og dette var de stadig i de næste århundreder, skønt kvindedragten ændrede sig og blev til den formskårne kjole, der egentlig ikke fordrer noget bælte. Nu blev dette et statussymbol, ikke blot i samfundets øverste lag. Det blev også indenfor bondestanden skik og brug, at brudgommen, brudens far eller en anden i den nærmeste familie forærede hende et smukt, solidt sølvbælte, som hun kunne pynte sig med til fest livet igennem. Vidnesbyrd herom er de sølvbælter, der som danefæ er indgået til Nationalmuseet fra de mange sølvskatte, som navnlig jyske bønder og præster under Svenskekrigene i 1600-årene gravede ned i jorden og på grund af sygdom og død ikke efter krigene blev taget op igen. De er først dukket op i nyere tid.

bælterne på Læsø

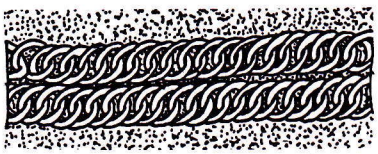

panserkæden

Skikken at bære sølvbælte var udbredt i hele Norden og hørte ligesom søjler, hægter og maller med til festdragten. I Danmark har den holdt sig længst på Læsø. Da Jørgen Olrik i 1909 skrev sin bog om drikkehorn og sølvtøj fra middelalder til renæssance, hvori han tillige omtaler Svenskekrigsfundene, siger han, at den type kvindebælter, vi kender fra tiden omkring 1600 eller lidt senere har holdt sig på Læsø til vore dage. Det smukke sølvbælte, som nu opbevares i Læsø Museum er en fin repræsentant for disse renæssancebælter.

datering

Det er langt, 122 cm, og vægtigt 375 g. Det har været en god og solid pige, der fik det. Hendes forbogstaver K H B G står med skriveskrift indprikket bag på en af de ni plader eller "stokke", som de kaldes. K H kan for eksempel betyde Karen Hansen, og B G gårdens navn, muligvis Brarum Gård, da bæltet er fra den kant. Havde bæltet været fra 1600-årene, ville hendes navn være gengivet med K H D:

Karen Hans' Datter. Skriften og bæltets vægt tyder dog på, at det har en vis alder, for det har samme sølvvægt som 1600-tals bælterne, men det er næppe ældre end år 1800.

beskrivelse

stokken med stanglås

nøgleringen

kort stok

De tolv "stokke", hvoraf syv er 6 x 1,7 cm og fem 3,4 x 1,5 cm er hæftet sammen med lænker af panserkæder, og bæltet lukkes af en stanglås, der "usynligt" er anbragt bag et ornament. På en af de korte plader er loddet en nøglering, hvori husfruen har kunnet bære sine nøgler, sin pung og kniv eller sin lugtedåse. "Stokkene" er støbte plader, som antagelig er udført efter et gammelt og noget slidt bælte, for de samme slidspor går igen på alle pladerne, uanset hvor på bæltet de er anbragt. De syv plader er således ens og har i midten et kvindehoved eller en maske, anbragt i en medaillon eller krans, der ligesom er klistret udenpå det beslagværks- og frugtornament, som ellers udfylder pladen. For hver ende ses en buste af en kronet renæssancedame i en for 1500-årenes sidste halvdel typisk dragt med små pufærmer. Kronen skal sikkert symbolisere, at det er en brud, der er tale om. Den samme kvindeskikkelse går da også igen på de korte plader, hvor omkransede kvindehoveder udfylder hele feltet. De i højt relief udførte kvindebuster har iøvrigt den praktiske funktion, at de bag sig - foruden den ovenfor omtalte lås - hver især rummer et hængsel, som bevirker, at hele bæltet smidigt bøjer sig efter kvindens skikkelse.

Mange af de bevarede sølvbælter er ligesom dette meget lange og har sansynligvis været beregnet på at kunne benyttes i alle situationer, også når en lykkelig familieforøgelse var i vente. Det er godt, at dette bælte nu er havnet i Læsø Museum.

Fritze Lindahl

Andelsselskabet Læsø Frysehus

et frysehus

En del borgere i Byrum havde gået med tanken om oprettelse af et andelsfrysehus på Læsø, selvom saltkarrenes og henkogningsglassenes tid langtfra var forbi. De blev enige om at fremlægge en tegningsliste og forespurgte en del borgere i byen. 65 personer skrev sig på listen, og man indkaldte til stiftende generalforsamling.

stiftende generalforsamling

Denne afholdtes d.23.5.1950, hvor 27 personer var mødt, samt repræsentanter for firmaet Lindholm og Ryø, Ålborg. Dette firma skulle i henhold til tegningslisten være forpligtet til at levere frysehuset forsynet med Atlas maskiner. Firmaet redegjorde for frysehusets udvikling og for tegningsarbejdets forløb.

første bestyrelse

Ved livlig diskussion blev lovene vedtaget punkt for punkt, og man enedes om at kalde selskabet: "Andelsselskabet Læsø Frysehus."
Bestyrelsen blev valgt:
Formand: Bernhardt Gaarn Larsen.
Næstformand: Holger Mønster.
Kasserer: Christian Bech.
I øvrigt indvalgtes: Marie Pedersen, Karla Hansen. Suppleanter var: Niels Chr. Jensen og Lars Wilsen. Revisorer blev: J. Chr. Hansen og Charles Lydersen, alle fra Byrum.

byggeri

I løbet af sommeren arbejdede bestyrelsen med køb af byggegrund. Man enedes om at købe grunden bagved Byrum mejeri af forhenværende gårdejer Anton Nielsen, Østergård,Byrum.Grunden var 8 x 12 m, pris 500 kr. Efter forhandlinger med forskellige instanser gik byggeriet igang. Bygherre: Lars Wilsen og Graven Andreassen. Byggelån: 49.000 kr.

indvielse

Frysehuset kunne tages i brug d.1.7.1951. Bestyrelsen ansatte Adda og Wilhelm Jacobsen, Byrum, til bestyrere af huset for 900 kr. om

åbningstider og priser i 1951

året. Åbningstiden var alle ugens hverdage 8.30 - 10.00 samt i juni, juli og august tillige fra 17.00 - 17.30. Der var 80 frysebokse ialt. Afgiften var:
1 stor boks: 10 kr. om måneden.
1 lille boks: 7 kr. om måneden.
Løse pakker: 30 øre pr. kilo.
Afkøling af hele og halve dyr betaltes med 1 kr. for andelshavere og 5 kr. for ikke-andelshavere.

bestyrere

I løbet af sommeren 1952 var næsten alle bokse lejet ud, og frysehuset havde en særdeles god indtægt på de løse pakker. Trods denne gode fremgang for frysehuset og medlemmernes tilfredshed med den gode service, der blev ydet, ønskede Adda Jacobsen i løbet af sommeren 1956 ikke at fortsætte som bestyrer; men fortsatte dog til februar 1957, hvor Thormine Ægidiussen, Byrum, blev antaget til bestyrer, hvilket hun var til 1970, hvor hun flyttede fra Læsø. En kort periode, ca. 1-årstid i 1970, var Kirsten Wachmann, Byrum, bestyrer; men derefter tiltrådte Adda Jacobsen igen sit virke i frysehuset.

25-års jubilæum

Torsdag d.4.3.1976 afholdtes generalforsamling på Wilsens Pensionat, og samtidig fejredes Frysehusets 25-års jubilæum med en lille festlighed.

Ved generalforsamlingen 24.11.1981 var Christian Bech, Byrum, på omvalg efter 31 års virke som kasserer. Nu ønskede han ikke at fortsætte længere. Ligeledes ønskede Adda Jacobsen heller ikke at fortsætte som bestyrer. Disse 2 personer havde gjort et stort stykke arbejde for Læsø Frysehus. Ligesådan Wilhelm Jacobsen med hans tekniske snilde. De var alle 3 stærkt medvirkende til Frysehusets bestående. For at sikre Frysehusets faste åbnings tider blev Ellen Jensen, Byrum, bestyrer fra 1981 til 1983, hvor H Jespersen, Vesterø, overtog posten som bestyrer.

fremtiden

Frysehuset eksisterer i bedste velgående idag trods husholdningsfryserne findes i mange hjem. Disse frysere har nemlig oftest ikke kapacitet nok i slagte-, frugt- og grøntsagssæsonen og ved nødslagtninger. Endelig kan de ikke rumme hele og halve kroppe til køl, så Andelsfrysehuset vil næppe miste sin berettigelse i mange år fremover.

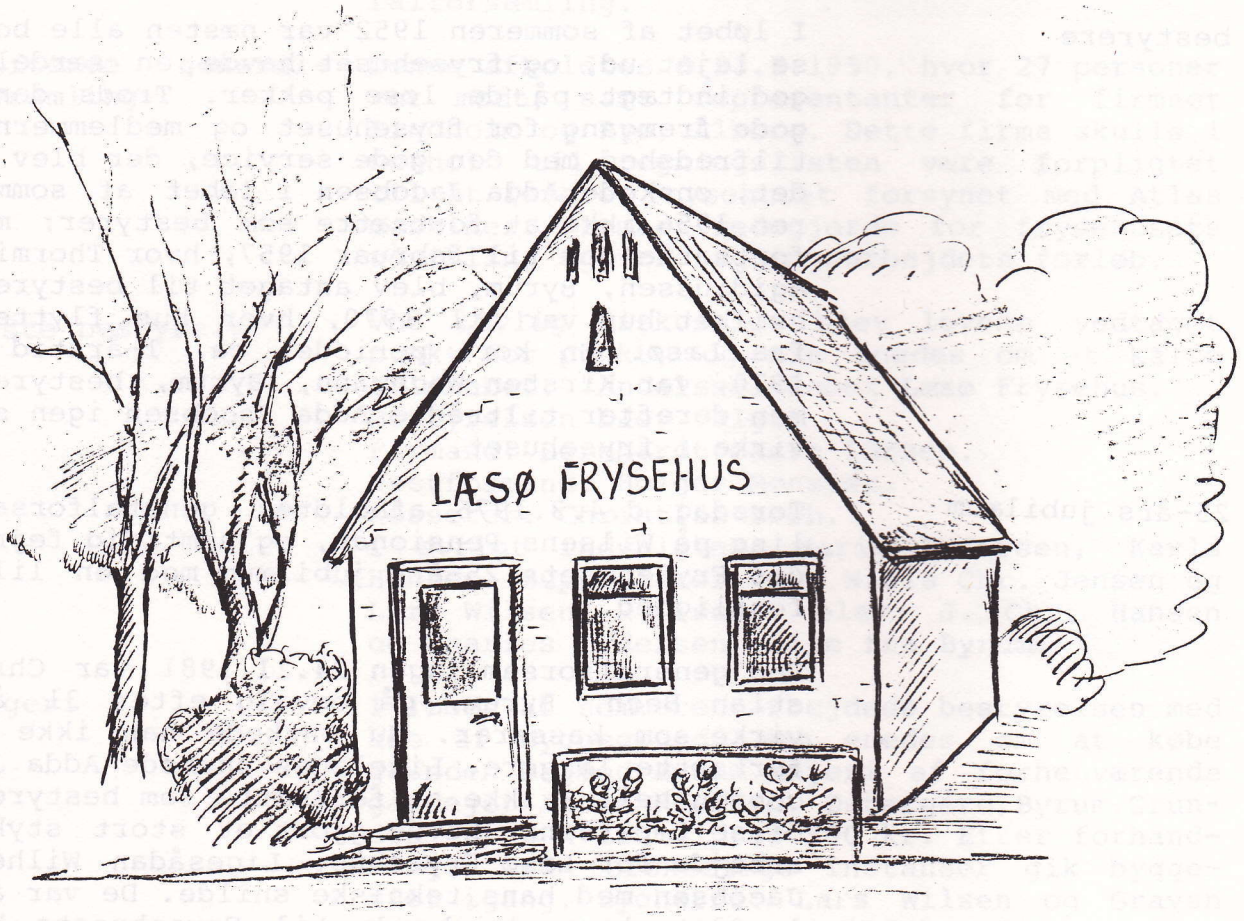

Guri Møller Kristensen

Et pionerarbejde

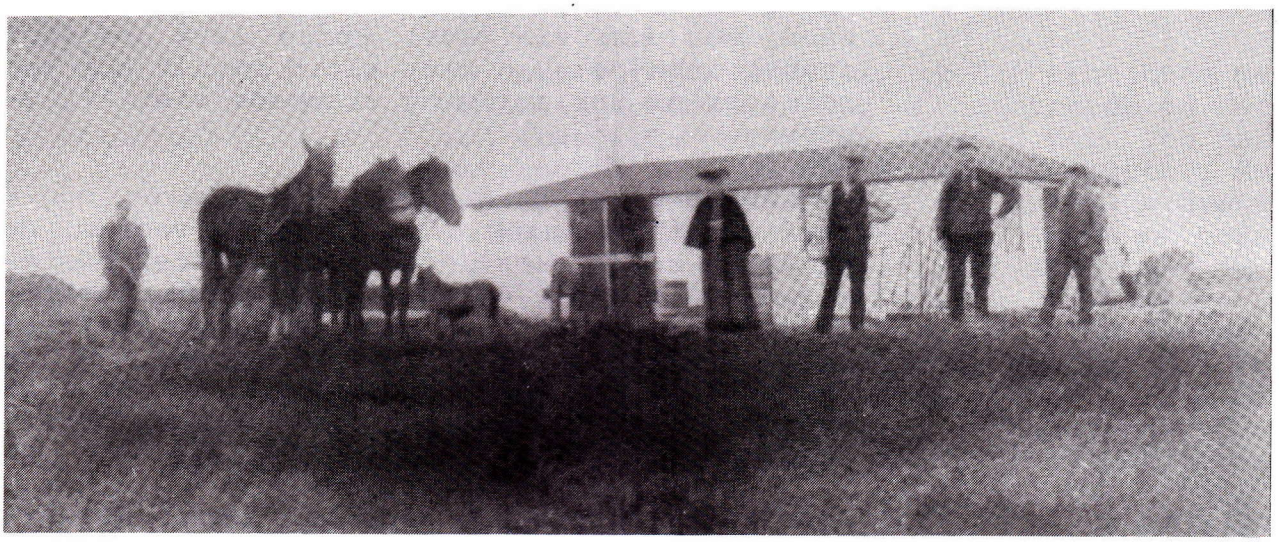

huset i Nordmarken

Når man færdes i Nordmarken, kan man se et betydeligt antal tønder opdyrket jord. Det har været et stort stykke arbejde for de mænd, som opdyrkede Nordmarken - især for den mand, der var en af pionererne bag dette.

Thorvald Jensen køber jord

Niels Christian Zink Jensen fortæller om sin far, Thorvald Jensen: Stenbjerggård var i min bedstemoders eje, da far købte den omkring århundredeskiftet. Oprindelig var han bager og havde været svend hos bager Madsen. I årene omkring 1902-03 købte han jord i Nordmarken. Første gang han kom derop, var der så sumpet og vådt, at vandet sivede ind i vognen til ham, men han købte alligevel jord fra den nuværende linjevej til stranden. Han ejede et stykke jord i forvejen og købte yderligere et stykke af Ole Larsen, Søborggård, til at lave en vej derop på. Han fik på den måde et stort stykke jord efterhånden. Jorden deroppe ejedes af mange forskellige ejendomme, som havde jord deroppe efter ejendommens størrelse.

medhjælperne

Thorvald Jensen begyndte på arbejdet med opdyrkningen, og han havde 2 karle til hjælp. En stor og stærk mand som hed Søren Juul Larsen var Far til megen nytte, og så havde han Peter Christian, som ganske vist kun havde 1 hånd, men som alligevel kunne lave et godt stykke arbejde. Han blev altid omtalt som karetmagerens Christian og stammede vist fra Østerby.

dræning

De skulle først og fremmest have lavet nogle grøfter til dræning. Det foregik ved at de havde en slags skovl, de spændte efter hestene, og så gravede de ca. 2½ km grøfter efter med håndkraft. Det var bare at lægge kræfterne i! Pløjningen foregik på den måde, at de spændte den ene hest foran den anden og så en enkeltfuret plov bagefter. På den måde løsnede de jorden.

læbælter

Derefter plantede han læbælter langs markerne. Det var efter råd fra Hedeselskabet, og mest skovfyr. Han plantede dog egetræer på Havbakken i 1906. Han modtog 60 kr. til opdyrkningen fra Kommunen.

huset

I 1906 byggede han også huset, som står der den dag i dag. De boede deroppe fra mandag til fredag. Mor knurrede jo lidt over at skulle ordne proviant om søndagen, men det kunne ikke svare sig for dem at komme hjem hver aften. Der var ellers nok lidt øde deroppe! Når man stod på Havbakken, kunne man se de store træer ved Stenbjerggård. Men Thorvald Jensen var bidt af det og så en fremtid i det.

I april 1907 var alle grøfterne åbne og for at fejre det, ville min mor gå derop til dem med chokolade og kage. Hun var i omstændigheder og for at gøre tingene så lette som muligt, bandt hun det på 2 grebe og slæbte det efter sig på den godt 10 km lange tur.

Det første år avlede han ikke en kærne! Jor-

den havde ikke fået gødning nok, men efterhånden fik han skik på det. Jeg husker første gang, jeg selv var i Nordmarken som 5-årig i 1914. Da stod kornet lige så højt som jeg var.

kritik

Vi børn var jo vant til, at Far arbejdede med jorden i Nordmarken, og at han troede på det, men ikke alle mennesker forstod det. Jeg husker, engang jeg kom gående med min søster, Karen. Da kom en kone med sjal, mørk og dyster og spurgte, om vi var Thorvald Jensens børn? Så begyndte hun at skælde ud over vores far: Han lavede grimme spor i vejen med slåmaskinen. Vi forstod det ikke, men blev begge i lidt dårligt humør. Konen gik ind til Mor, og om aftenen spurgte vi, hvad konen ville, men Mor slog det hen og sagde, at hun havde fået en tår kaffe. Men begivenheden havde gjort et stort indtryk på os.

kunstgødning

Thorvald Jensen opdyrkede 12 tønder land i Nordmarken, og han fandt efterhånden det rigtige forhold mellem kvælstof og salpeter. Det hentede han selv ved havnen i 200 punds tønder. Nogle gange kørte han fast i sandet og skulle have det halve af igen. Folk forstod ikke dengang betydningen af gødning. Jeg husker en søndag, hvor Far og Mor havde gæster med hjem fra kirken til kaffe. De begyndte at diskutere nødvendigheden af gødning, og manden sagde til Far, at nu havde han i foråret købt en sæk gødning til sin jord - 5 tdr. land - og det havde aldrig hjulpet spor, så det troede han ikke på.

andre begynder at dyrke i Nordmarken

Der var efterhånden flere, der kunne se fordelen ved at opdyrke Nordmarken. De næste der begyndte var Østergård, så Juulsminde osv. I 1914 var der på grund af krigen ingen gødning at få mere, og det hele lå hen i græs, men i 1919 tog Far fat igen. I vinteren 1920 var Far klar til at tage derop med et helt læs træer for at plante. Han havde taget pels og hue på, men kom ind igen og sagde, at han ik-

ke følte sig rigtig rask. Det viste sig, at han havde fået blindtarmsbetændelse og kom på sygehuset, men han blev aldrig rigtig rask mere. Han var simpelthen slidt op, og han døde i 1926.

Thorvald Jensens navn står på en kampesten i Kongenshus Mindepark, som et værdigt minde om hedens opdyrkere.

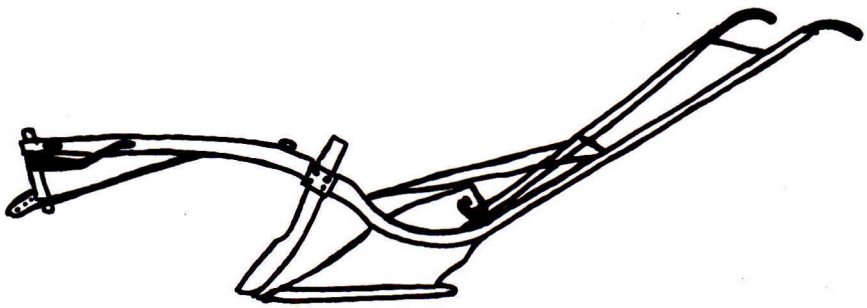

enkeltfuret plov

Kirsten Larsen

Et forhistorisk jordskælv

LANDSKABET OMKRING BYRUM

Byrum ligger på en ganske lav bakke, som - set fra syd - kan tage sig helt markant ud på trods af de knap 5 meter, den alt iberegnet hæver sig over det aldeles flade land. Byrum centrum kaldes da også "Bakken", men for ligesom at understrege bakkens ringe højde, siger man at man skal "ned på" Bakken, hvis man bor i udkanten af Byrum.

Bakken

strandvolde og kystklinter

Landskabet omkring Byrum præges især af gamle strandvolde og kystklinter, som er dannet for højst 3.000 år siden, og Byrum bakke er sådan en gammel kystklint. Den er dannet ved at havet har ædt sig ind i den ældste og højstliggende del af Læsø, der hvor denne trekantede ø på overgangen mellem yngre stenalder og bronzealder løb ud i en odde mod sydøst.

De ældste huse i Byrum er bygget nær kanten af den gamle sydvendte kystklint og disse huse sammen med udsigtstårnet får nok Bakken til at syne af mere end den har krav på.

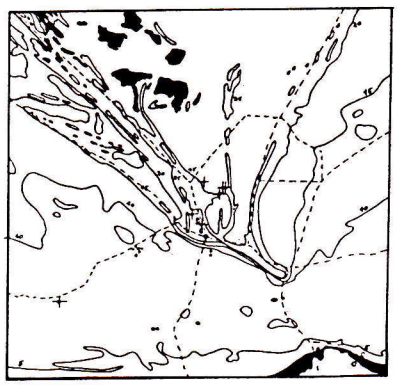

Fig.1. Højdekurverne fra Geod.Inst. målebordsblade omkring Byrum. Højder i fod. Sort: vand. Kryds: boringer udført af DGU. (Geod.Inst. copyright.)

Ser man på Geodætisk Instituts kort over højdeforholdene træder strandvoldene tydeligt frem i højdekurvernes forløb (fig. 1), og et nærmere studium af højdekurverne og terrænet (fig. 2, B og C) viser en hel del om, hvordan Byrum bakke og den gamle odde, som den er en del af, er blevet til. Siden sin opdukken af havet er Læsø i overvejende grad vokset mod syd fra et punkt lidt syd for Store Dal. Langs den daværende sydvestkyst er dette sket ved, at krumodder (stokformede revler) er vandret langs kysten fra et område omkring Vesterø Havn mod Byrum. Efterhånden som landet hævedes, blev områderne mellem revlerne og land afspærret, og der opstod en række strandsøer. Disse strandsøer er sidenhen blevet ferske, og kærene viser omtrent, hvordan de har set ud.

ændrede forhold

Men omkring det tidspunkt hvor Læsøs vækst var nået til Byrum, ændredes forholdene radikalt. For det første opstod den gamle kystklint i Byrum og dens forlængelse langs det meste af landevejen mellem Byrum og Vesterø Havn, og for det andet begyndte krumodderne at vandre den modsatte vej, dvs. fra Byrum, der på dette tidspunkt var blevet et af øens højeste punkter, og derfra mod vest og nordvest.

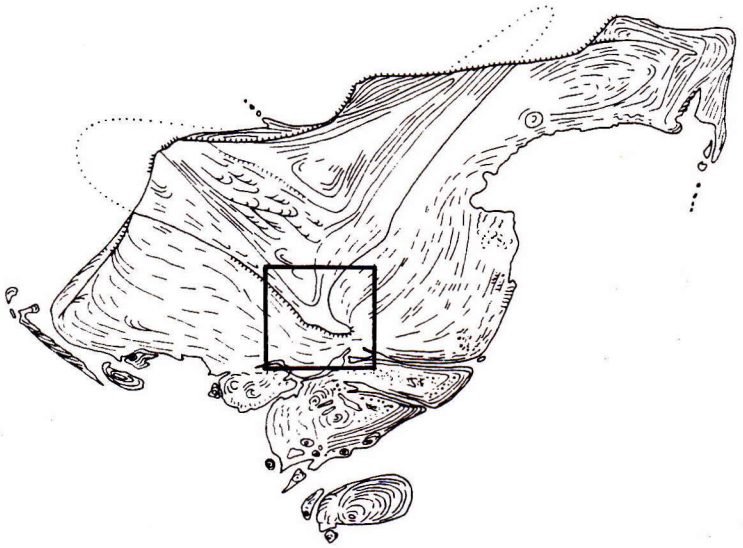

Fig.2. Strandlinjer, strandvolde og gamle kystklinter på Læsø udtegnet efter flyvefotos. Kvadratet angiver beliggenheden af artiklens øvrige kortudsnit.

UNDERGRUNDEN BEVÆGER SIG

strømforholdene

Det er givet, at disse forhold kun lader sig forklare, hvis vi antager, at strømforholdene omkring Læsø ændrede sig markant. En af de væsentligste årsager til de ændrede strømforhold må søges i havet omkring Læsø og i, at der må være sket en brat ændring i dybdeforholdene. Ser man på fig. 2 , er det klart, at den jævne tilvækst mod syd helt ændrede karakter omkring det tidspunkt, hvorfra vi har en kulstof-14 datering af en kaskelot-

strandet kaskelot-hval

hval, som 970 + ÷ 85 år f. Kr. strandede nordøst for Byrum. I selve Byrum æder den nydannede kystklint sig ind i ældre strandvolde, og længere mod vest (mellem Vesterø Mejeriby og Holmelund) er havet stedvist brudt gennem de ældre strandvolde og har oversvømmet baglandet.

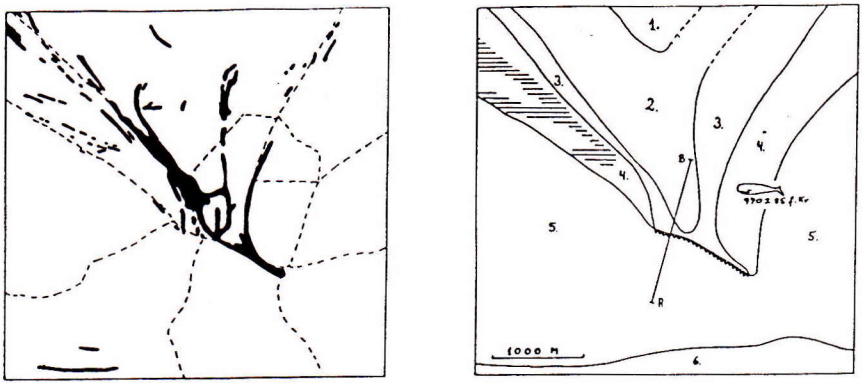

Til venstre: Særligt markante strandvolde og sandbanker (sort). Stiplede linjer angiver vejenes beliggenhed.
Til højre: Tilvækstlinjer og -zoner i Byrumområdet. (1. ældst, 6. yngst.) Nordøst for Byrum er der fundet en kaskelothval, der er dateret til år 970+÷85 f.kr. Skraveret område viser udbredelsen af druknede landskaber, hvor havet atter trængte ind efter bevægelser i undergrunden. Den takkede linje angiver den mest markante del af den gamle kystklint i Byrum.

et druknet landskab

Dette druknede landskab, hvori rester af strandvolde har stået tilbage som småsøer og vestvendte næs ses meget tydeligt på målebordsbladenes kurveforløb (fig. 1), men er i de sidste hundrede år blevet noget udvisket af landevejens omlægninger og af grusgravning. Tydeligst ses det druknede landskab i dag ved Thorasvej, hvor vejen mod nord går op over strandvoldsresterne og ned over de lavtliggende druknede arealer mellem dem. Grusgraven lidt vest for Thorasvej ligger på den yderste spids af et gammelt næs, der er op-

stået ved at havet er brudt gennem den strandvold, som siden kom til at danne kærnen i næsset. Desværre har den nye landevej sløret forholdene temmelig meget, men de gamle målebordsblade viser ganske tydeligt, hvordan landskabet her så ud for ca. 100 år siden.

Læsø vippede

Noget kunne altså tyde på, at den gamle højtliggende del af Læsø for knap 3.000 år siden hævede sig i selve Byrum, mens nordvest-enden af øen sank. Herved hævede strandvoldene i Byrum sig og ved havets erosion blev Byrum bakke til en ca. 5 meter høj kystklint, mens havet længere mod nordvest skyllede ind over kyststrækningerne og til dels druknede det landskab som da allerede var blevet dannet.

Læsøs undergrund bevægede sig altså temmelig brat dengang, og den geologiske forklaring skal søges i, at der ca. 1 kilometer under Læsø findes et kompliceret system af brudlinier (forkastninger) i grundfjeldet.

JORDSKÆLV

Disse forkastninger markerer grænseområdet mellem det skandinaviske grundfjeld og det danske sænkningsområde, hvor der over det meste af Nordjylland er mellem 5 og 10 kilometer ned til de samme bjergarter, som udgør den skandinaviske bjerggrund.

forkastninger

Forkastningerne forløber mere eller mindre parallelt fra Skagerak over Vendsyssel og Kattegat, tværs over Skåne og ned mod Bornholm og videre derfra gennem Polen mod Sortehavet. Gennem de geologiske tidsaldre har der været voldsomme bevægelser i forkastningerne, som især var aktive i Perm og Trias-perioderne for adskillige hundrede millioner år siden.

jordskælv i Kattegat før og nu

Men helt inaktive er forkastningerne ikke endnu. Sidst blev vi opmærksom på forkastningerne natten mellem den 14. og 15. juni 1985, hvor et jordskælv med en styrke på 4.3 på Richter-skalaen fandt sted i en af for-

kastningerne mellem Kullen og Anholt. Og en tilsvarende - men kraftigere - begivenhed må det havde været, der for højst 3.000 år siden fik Læsø til at kæntre en anelse.

forkastning ved Læsø

En af de mindre forkastninger i grænseområdet mellem det skandinaviske grundfjeld og det danske sænkningsområde følger temmelig præcist sydvestkanten af den gamle og højtliggende del af Læsø, hvor bevægelserne netop fandt sted, da kystklinten ved Byrum bakke og det druknede landskab dannedes. Andre og større forkastninger i dybet følger ligeledes meget præcist grænsen mellem Læsø Rende og det lave vand sydvest for Læsø.

boringer på Læsø

I de senere år har Danmarks Geologiske Undersøgelse, Fredningsstyrelsen og Nordjyllands Amtskommune i samarbejde med Læsø kommune udført en række geologiske undersøgelser. Der er således udført syv boringer til mellem 23 og 120 meters dybde omkring Byrum (fig. 1), og der er udført geoelektriske og georadar målinger over store dele af øen. Et af resultaterne af alle disse undersøgelser er, at vi nu med sikkerhed kan fastslå, at Læsøs dannelse har været under stærk indflydelse af forkastningsbevægelser - og jordskælv. Således kan vi med rimelig sikkerhed sige, at Byrum ligger på sydøst-hjørnet af en forkastningsblok (område i undergrunden, der langs alle kanter er afgrænset af forkastninger), der af og til har været i bevægelse, således at den sydlige del har hævet sig, mens den nordlige del har sænket sig.

På fig. 3 ses en række snit i undergrunden tværs over forkastningen langs den gamle kystklint ved Byrum bakke, og hvordan bevægelserne i samspil med aflejring af sand og grus har skabt landskabet og undergrundens struktur, således som den er i dag. Tværsnittene skal læses i kronologisk orden, idet det nederste snit viser situationen for ca. 12.000 år siden, da ishavet dækkede det meste

af Kattegat, Vendsyssel og Skagerak, mens det øverste snit viser den nuværende situation. Snit nr. 5 viser situationen, da der fandt en forkastningsbevægelse sted for ca. 3.000 år siden. Bevægelsen har været stor nok til, at det har givet sig klart udtryk i landskabet, og det tilhørende jordskælv må have været af betydeligt omfang.

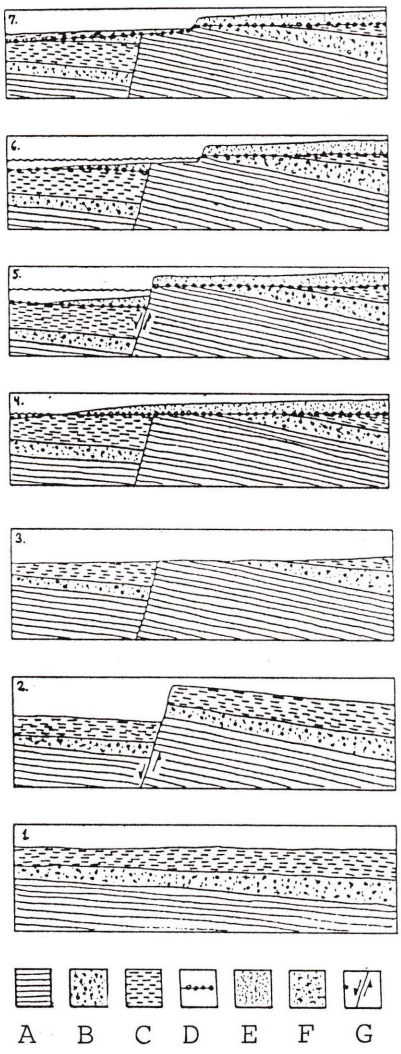

Fig.3. Skematisk snit gennem Byrums undergrund. (Placering: se figuren s.19 til højre fra punkt A-B.) Snittene viser udviklingen fra senglacial tid (12.000 før nu) til vore dage (øverst). I situation 2 (senglacial tid) og 5 (ca. 3.000 år før nu) har der været særlig kraftig bevægelse i undergrunden.

Signaturer:

A: Ler fra sidste mellem-istid og begyndelsen af sidste istid ("Skærumhede-serien").

B: Smeltevandssand og -grus fra slutningen af sidste istid.

C: Ler, silt og finsand fra det senglaciale ishav ("Yngre Yoldia ler").

D: Tyndt sten- og gruslag, som overalt forekommer mellem de ældste aflejringer og havaflejringerne fra de sidste 4 - 5.000 år. Dette lag er opstået ved erosion af de gamle aflejringer, hvorved de ofte meget store sten, som findes både i "Skærumhede-serien" og det "Yngre Yoldia ler", er blevet vasket fri. Mange af disse sten ligger i dag frit på Rønnerne umiddelbart ovenpå resterne af ishavets aflejringer, men findes også under sandet over det meste af Læsø.

E: Hav- og strandaflejringer fra Læsøs ældste stadier.

F: Forkastning (brudlinje med bevægelse) i undergrunden.

HVAD SKETE DER I BRONZEALDEREN ?

Måske er dette jordskælv forklaringen på, at der ikke er gjort bronzealderfund på Læsø. De mange fund fra den grubekeramiske kultur (stenalder) daterer sig til perioden før jordskælvet, og vi skal helt frem til omkring 650 e. Kr., før vi har sikre vidnesbyrd om menneskelig aktivitet på Læsø.

Læsø beboet i yngre stenalder og germansk jernalder

Man kan gøre sig mange forestillinger, om hvad der er sket i de måske 2.000 år, hvor Læsø har været ubeboet. Hvad har fordrevet menneskene? De geologiske undersøgelser viser, at der netop i denne periode har været en del bevægelser i undergrunden, som utvivlsomt har givet anledning til kraftige jordskælv, og som også tydeligt har ændret øens udseende.

oversvømmelserne i bronzealderen

Man kan forestille sig, at øens vækst ofte er blevet afbrudt af oversvømmelser, og at Læsø var uegnet til agerbrug og bosættelse før omkring år 1.000 e. Kr., og man kan heller ikke lade det ude af betragtning, at vidneberetninger og overleveringer om jordskælv og oversvømmelser har fået en forbandelse til at hvile over havgudens ø, indtil kristendommen fik bugt med den slags "overtro".

Jens Morten Hansen

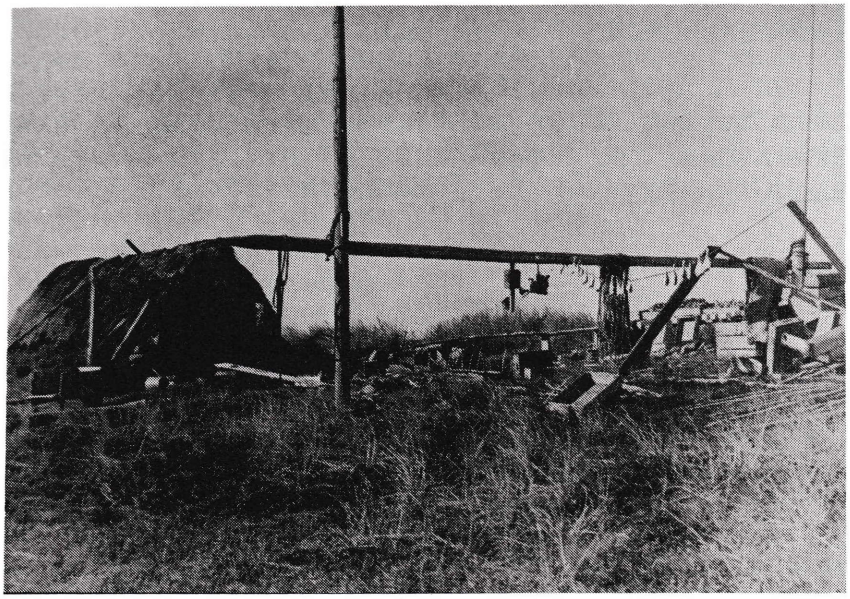

hytten i Horneks

Wolle Bak

Oluf Andersen

Oluf Andersen, som var hans rigtige navn, blev født på Rigshospitalet i København ca. 1900. Hans moder, som var Læsøbo, tjente som ung pige i Staden og havde Oluf hos sig i den første tid. Faderen var ubekendt. En kone i Bangsbo fortalte mig, at hendes far, da han sejlede som ung - det var før 1905 - besøgte Oluf og moderen, som hed Christiane i København. Han havde en pose kager med til Oluf, der var lille og tynd og altid sulten. Det var hårdt for moderen at klare sig.

hos Bedstemoderen

Derfor kom Oluf hjem til bedstemoderen, An Perster, som boede i en lille, fattig, gammel hytte, der lå vest for skovløberhuset i Klitten. Her boede han sammen med bedstemoderen og en onkel, Ole Søren Didrik Bak Andersen. Senere kom de til at bo i skovløberhuset, som Ole Søren lod bygge. Ældre folk fra Klitten har fortalt mig, at Wolle ikke havde det godt som barn. Når der var lavet ulykker, kom Wol-

le hen til naboerne. Lidt efter kom gamle "An Pierster" med en noget slidt pilekvist, og så måtte Wolle følge med hjem.

skolegangen

Hans skolegang foregik på Hals Skole hos lærerne Knudsen, Outze og frk. Johnsen. Sidstnævnte kunne slå en proper næve - husker jeg selv fra hendes tid i Vesterø Søndre Skole. Da var hun endda pensionist.- Så det var ingen dans på roser for Wolle at gå i skole. Han fik oftest skylden for alle ulykker. En gang skulle han sidde efter: Døren blev låst. Wolle skulle ud i et nødvendigt ærinde; men med låst dør måtte han bruge askeskuffen til kakkelovnen, og så faldt der jo mere brænde ned over Wolles ører.

Han var som en ældre kone i Bangsbo sagde, noget af et "skumbelskud", som gik for lud og koldt vand. Efter endt skolegang kom Wolle ud at tjene på landet. En gård brændte og Wolle fik skylden endnu en gang til.

til søs

Nu ville Wolle til søs. En mand fra Klitten, som i 1922 lå i København med et skib han havde hyre på, traf Wolle der. Han havde fået hyre på en stor ØK båd, som skulle til Østen. Men det varede ikke lang tid, førend samme mand traf Wolle i Nordre Strand, hvor Wolle nu fiskede.

Vesterø

Wolle flyttede så til Vesterø Havn, hvor han fiskede lidt og boede i en gammel kåg, som lå oven på bjælkerne i den gamle hestestald, der lå ved havnen. Wolle sov også rundt om i fiskehusene. Var det meget koldt, havde han fået lov til at sove på risten ved fyret i Damperen. Nu gik det galt for Wolle igen. Denne gang var det sådan, at nogle forretningsfolk lagde penge ned på en hylde i Damperen til at betale for varer ovre i Frederikshavn. Pengene forsvandt en aften, og da Wolle på samme tidspunkt rejste en tur til København, fik han igen skylden. Wolles ærlighed skal jeg komme ind på senere hen.

Horneks

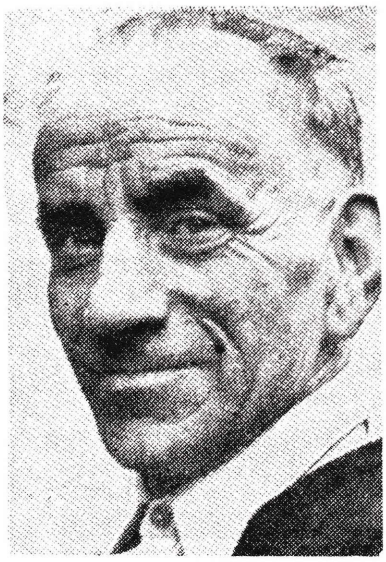

Oluf Andersen
"Wolle Bak"

Nu blev Damperen låst, og Wolle havde ikke lyst til at gå på havnen mere. Han flyttede op i Horneks Strand og kom til at bo i "Svej Strøms" hus - det var det østre af husene der *oppe.Han fiskede lidt og plukkede bær, som* han solgte rundt omkring.
På samme tidspunkt begyndte han at komme hos Andreas Pedersen i Bangsbo. Han kom og gik som det passede ham. Han sov i hestestalden om natten og fik lidt at spise, når han var der. Han havde fået at vide, hvor nøglen lå, og en juleaften, da Andreas Pedersen med familien kom hjem fra kirken, var der tændt lys, og Wolle havde skrællet kartoflerne og gjort klar til at lave mad. Andreas Pedersens kone købte hvert år en julegave til Wolle, hvis han skulle komme. Det gjorde han for det meste, og i den tid han kom hos Andreas, blev der aldrig noget borte. Nu syntes Andreas Pedersens kone, at det var synd for Wolle, så hun fik lavet en ordning med Læsø Kommune om penge til ham og en god seng at sove i. Men Wolle lugtede lunten og holdt omgående op med at komme der mere.

Sidst i 1930-erne brændte "Svej Strøms" hus en morgen. Wolle havde tændt op i kakkelovnen og skulle hente vand. Da han kom tilbage stod huset i flammer. Han prøvede på at slukke, blev noget forbrændt og fik brændt sit tøj. Men det lykkedes ikke at få bugt med ilden. Nu fik han lov til at flytte hen i det vestligste hus i Horneks Strand, som tilhørte Hans Petersen, Klitten. På den tid hjalp Wolle magister Madsen med at bygge det hus, som stadigvæk er sommerhus på Horneks.

Krigen

Så kom krigen i 1940. Der var nogle kolde isvintre, hvor Wolle boede i FN 310 "Viking", som tilhørte Henry Strøm Pedersen i Vesterø. Anna Strøm Pedersen tog sig meget af Wolle. Han kom og spiste med hos dem, og Henry var en af de få mennesker, der kunne få Wolle til at vaske og barbere sig. Nu var der jo krig og rationeringsmærker til alle varer. Det var

FN 101 "Stanley"

en stor familie hos Anna, så hun spurgte en dag wolle, om han ikke kunne tage lidt mærker med til hende. Men Wolle blev nu så fornærmet at han ikke kom hos dem i lang tid derefter.

Nu var man i Frederikshavn begyndt at tænke på at få jøder og andre flygtninge over til Sverige. Frit Danmark sendte en mand til Læsø i vinteren 1943. Han havde en del penge til rådighed og kom i forbindelse med Wolle. Som de siden skrev efter krigen: "Vi kom i forbindelse med en original, der levede som eneboer på stranden på Læsø. Han havde fisket og sejlet, og hvad bedre var, han var villig til at sejle for os, hvis vi hjalp ham med at få fat i en båd." Man købte så i Østerby en 32 fods halvdæksjolle, FN 101 "Stanley" for 2.500 kr. Den havde tilhørt Hans Krog og måtte istandsættes, da den havde ligget stille i Østerby et par år.

transporterne til Sverige

Wolle skulle fiske lidt fra Sæby og Frederiks havn, for at tyskerne skulle blive kendt med ham, og i april 1943 begyndte Wolle at sejle folk over til Sverige. Han sejlede hele sommeren. Efter optegnelser sejlede han 100 mennesker over i den tid.

En mand fortalte, at når de lå i Frederikshavn og tog folk ombord, gik Wolle og riggede fiskegrej til. Tyskerne havde en meget stor projektør på Værftet, som de lyste rundt på havnen med. Wolle sled i det, når lyset passerede ham. Når det forsvandt, fik han 2 mand ad gangen ned på damdækket. Han kunne det kunststykke, at bilde tyskerne ind, at han var lidt småtosset.

sejladsen

Wolle sagde, at den længste tur tog ham 60 timer, og den hurtigste 23 timer frem og tilbage. Motoren protesterede også; men han skulle jo frem. Han sejlede om natten og lå om dagen helt inde under Læsøs sydside for at undgå de store skibe. I Sverige skulle han sætte folk i land på klipperne for at undgå

havnene. En gang gik det ikke så godt. Han sejlede i meget dårligt vejr og havde fru Alvilda Larsen fra Folketinget med.Wolle mente, at det var fastlandet, men satte dem i land på et øde skær. Det blev dog opdaget efter et døgns tid.

i Sverige

Sidste tur sejledes fra Øster Hurup. Wolle havde denne gang 8 mand med. I alt var det efterhånden blevet til mange, så han blev til slut stukket og måtte blive i Sverige fra 15.9.1943.

efter krigen

Efter krigen fik Wolle nogle fine medaljer og et stort foto signeret med tak fra Churchill. Nu kunne Wolle godt tænke sig et tilsvarende fra USA og skrev så derover. Han modtog et foto af Truman, men det sendte Wolle retur med den besked, at det ikke var Truman, men Rosevelt, han havde arbejdet for!

Wolle endte som klunser i Ålborg og fik ingen hjælp. Men det ønskede han nok heller ikke at få. Midt i 1960-erne så jeg engang Wolle på færgen til Læsø. På Læsø løb han tør for penge og tyede til Anna Strøm, som hjalp Wolle endnu en gang. Anna sagde: "Får jeg ikke pengene igen, lever jeg nok alligevel." 4 dage efter Wolle var rejst, kom pengene. Det var tegn på Wolles ærlighed.

Wolle levede fortsat som klunser i Ålborg og holdt blandt andet til ved rutebilstationen, hvor Læsøboere på gennemrejse af og til så ham lige til Wolle i 1971-72 døde i en kælder, hvor han boede sammen med en ældre dame.

Ernst Jensen

Folkelige broderier på Læsø

folkelige broderier

Foreningen Danmarks Folkelige Broderier blev stiftet i 1954 for at registrere gamle danske folkelige broderier og udbrede kendskabet til disse ting til teknisk og kunstnerisk inspirationskilde for nutiden. Dette arbejde var startet i Skandinavien i årene før 2. verdenskrig, der i Danmark tærede hårdt på de gamle tekstiler, da nyt stof var vanskeligt opdrive og erstatningsvarerne af ussel kvalitet. Dengang var lokalmuseerne endnu ikke udbyggede, så ingen havde hidtil taget vare på tekstilernes registrering og bevaring. Foruden registreringsarbejdet arrangerer Folkelige Broderier egnsudstillinger og udarbejder mønsterark og lysbilledserier med tilhørende tekst- og billedhæfter.

til Læsø

I 1984 ville man lave en billedserie over nogle ø-samfund, der ikke var tilgodeset i tidligere serier. Folkelige Broderier arrangerede derfor en studietur til Læsø Museum. Museet havde ret mange tekstiler, hvoraf de fleste var dragtdele af kvindedragter. Disse bar præg af, at mange af øens folk havde været på langfart og hjembragt fine stoffer, der blev brugt til kvindernes påklædning. Der var dejlige silkeskørter og forklæder pyntet med fine silkebånd.

forklædebånd

Til stads brugte man fine forklædebånd, der dækkede den almindelige binding bagpå. Ofte kunne de være lyse silkebånd med indvævede blomstermønstre. Til sorg skulle forklædebåndene være sorte. Om disse sorte silkebånd med det indvævede hvide blomstermotiv er egentlige sørgebånd, er svært at afgøre. For oven er båndene holdt sammen af et lærredsbændel, forneden er de klippet i takker i stedet for en søm.

Der var også en enkelt herrevest ligeledes

herrevest

syet af fornemt stof. Vestens forside er af silkebrokade med repsbund og drapfarvet blad- og blomstermotiv. Bagsiden er af mellembrunt, glittet lærred. Vesten er foret med hvidt lærred i fin kvalitet, den er håndsyet i figur med en lille spændetamp i ryggen. Under denne findes en kileformet slids. Vesten har sjalskrave, og den lukkes med 5 små knapper overtrukne med stoffet. På forsiden findes desuden 3 små stiklommer. Vesten er mellemfo-ret bagpå. På højre skulder er vesten repare-ret med et stykke drapfarvet lærred. Forstyk-kets foer slutter desuden med olivengrønne kileformede lædestrimler midt for, sandsynlig vis for at stive vestens forside af forneden og for at øge slidstyrken. Vesten er fra mid-ten af 1800-tallet.

lysbilledserie

En del af de mest spændende tekstiler blev lånt med til Sønderborg Museum, hvor de blev fotograferet og beskrevet som nævnt ovenfor til brug for lysbilledserien "6 danske øer", der udsendes i begyndelsen af 1986.

herrevest

Gertrud Bergh og Bente Busk Laursen

Læsø-litteratur 1985

CASPERSEN, J.E.: Navnefortegnelse fra Læsø Skifteprotokoller. Viborg Bispearkiv 1706 - 1814, Læsø Birketing 1815-1898. Hæfte 1 - 3. Bangsbomuseet 1985.
(Ann. Navnestoffet i de enkelte skifter. Henvisningsregister.)

JAKOBSEN, LEIF: Erhverv, arbejdsmarked og uddannelse: en lokalanalyse på Læsø og Samsø. Kbh. AKF, 1985. 180 sider, ill. Litteraturliste: s. 176-180.

MEESENBURG, HORST: Med fisk i dammen - kvasefart i Kattegat og Skagerak. (i: Kattegat - Skagerak-projektet. Meddelelser nr.9 - 1985. s. 134-147.)

MUNK-PETERSEN, TRINE: Læsø til kamp mod oliepølen. (i: Frederiksborg Amtsavis 8.11.1985)
(Ann. Havforurening, Olieforurening, forureningsbekæmpelse.)

STOKLUND, ARNE: Kvaser og kvasefart fra Læsø. Fiskeri- og Søfartsmuseets maritime skrifter nr. 9. Esbjerg 1985. 96 sider, ill.

STOKLUND,BJARNE: "Det er et sælsomt syn at se deres pløjning." (i: Bønder og Fiskere. Festskrift til Holger Rasmussen. Folkelivsstudier nr.9. Nationalmuseet 1985. s. 101-116, ill.)

TØLBØLL, MERETHE: Vi ender som socialø. (i: Ålborg Stiftstidende 7.7.1985, ill.)
(Ann. interviews.)

AALBÆK JENSEN, ERIK: Livet på øerne. Kattegat. Gyldendal 1985. (Læsø s.295-353. Vor Frue Land - Lavrids i Byrum - Tørven, Lyngen og tangen - Øen i øen - Hummer på mange måder)

Kay Johannsen

Læsø Museum

Læsø Museum blev oprettet 22. juni 1938. Museet er et statsanerkendt, kulturhistorisk lokalmuseum. Museets formål er at indsamle, bevare og formidle genstande og oplysninger om Læsøs natur- og kulturhistorie.

LÆSØ MUSEUM

Administration og Lokalhistorisk arkiv:
Østerby Gl. Skole, 9960 Østerby Havn.
Tlf. 08 - 49 80 45.

HJEMSTAVNSGÅRDEN

Museumsvej, 9940 Byrum, Tlf. 08 - 49 15 29.

29.3 - 31.3		lø.	sø.	ma.
29.3 - 31.3	lø. sø. ma.	Kl. 13 - 16		
4.5 - 29.5	ti. to. sø.	Kl. 13 - 16		
1.6 - 15.6	daglig	Kl. 12 - 16		
16.6 - 17.8	daglig	Kl. 10 - 16.30		
18.8 - 31.8	daglig	Kl. 12 - 16		
2.9 - 30.9	daglig	Kl. 13 - 16		
Efterårsferie	daglig	Kl. 13 - 16		

FISKERI- OG SØFARTSMUSEET

Havnegade 3, 9950 Vesterø Havn.
Tlf. 08 - 49 94 97.

3.6 - 15.6	ti. to. sø.	Kl. 12 - 14
16.6 - 17.8	daglig	Kl. 12 - 16
19.8 - 31.8	daglig	Kl. 12 - 14

Ingolf Boisen, Viggo Hansen, Ernst Jensen, Ulla Jensen, Kay Johannsen (formand), Jørgen Keller (næstformand), Guri Møller Kristensen, Kirsten Larsen, Erik Møller Sørensen, Kirsten Thomsen.

Museumsforeningen for Læsø

Foreningen blev stiftet 11. november 1982. Foreningens formål er at udbrede forståelse og interesse for de natur- og kulturhistoriske værdier på Læsø. Foreningen virker som støttekreds for Læsø Museum og udpeger medlemmer til Museets Styrelse. Privatpersoner, firmaer og institutioner kan optages i foreningen som medlem. Årlig kontingent: 30 kr. (i 1985). Medlemskabet giver gratis adgang til museet, gratis årsskrift, samt adgang til foreningens øvrige arrangementer.

Museumsforeningen for Læsø
c/o formand Kay Johannsen
Kromarksvej 7
9940 Byrum
Tlf. 08 - 49 13 37.

Kasserer Lisbeth Pedersen
Doktorvejen 18
9940 Byrum
Tlf. 08 - 49 14 04.

Ingolf Boisen
Ernst Jensen
Ulla Jensen (Kasserer til 31.12.1985)
Kay Johannsen (formand)
Guri Møller Kristensen
Kirsten Larsen (næstformand)
Erik Møller Sørensen (sekretær)

Læsøkortet på forsiden er tegnet af Johannes Mejer (1606 - 1674) i 1650 som en del af et Danmarkskort. Det er tvivlsomt, om der lå egentlige opmålinger til grund for dette Læsøkort. Trods dette dannede Mejers Danmarkskort grundlag for senere berømte kortudgaver. På kortet ses kirkerne i Vesterø, Byrum og Hals og grundene omkring Læsø.

ISBN 87-88683-05-2